

Gatunki obce inwazyjne

niecierpek gruczołowaty

fot. Wikimedia Commons, Lestat

LIFE15GIE/PL/000758 *Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody*

Gatunek obcy

- gatunek występujący **poza swoim naturalnym zasięgiem** w postaci osobników lub zdolnych do przeżycia: gamet, zarodników, nasion, jaj lub części osobników, dzięki którym mogą one rozmnażać się

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2015 r. poz. 1651, z późn. zm.) – art. 120

Zakaz wprowadzania do środowiska przyrodniczego oraz przemieszczania w tym środowisku roślin, zwierząt lub grzybów **gatunków obcych**

Zakazu, z wyjątkiem gatunków, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić gatunkom rodzimym lub siedliskom przyrodniczym (*rozporządzenie*), **nie stosuje się do roślin gatunków obcych:**

- 1) przy zakładaniu i utrzymywaniu **terenów zieleni** oraz zakładaniu i utrzymywaniu **zadrzewień** poza lasami i obszarami objętymi formami ochrony przyrody,
- 2) wykorzystywanych w ramach **racjonalnej gospodarki leśnej i rolnej**.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody
(Dz. U. z 2015 r. poz. 1651, z późn. zm.) – art. 120

- Przepisów tych nie stosuje się do **gatunków morskich**, na których prowadzenie chowu, hodowli, zarybiania, wprowadzania lub przenoszenia, wymagane jest zezwolenie Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej, wydawane na podstawie ustawy o rybactwie śródlądowym albo ustawy o rybołówstwie morskim

Zakazy w stosunku do gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić rodzimym gatunkom lub siedliskom przyrodniczym (*rozporządzenie MŚ*):

- wwożenia z zagranicy
- przetrzymywania
- hodowli
- rozmnażania
- oferowania do sprzedaży
- zbywania

Fot. Wiewiórka szara (David Iliff, Wikimedia Commons)

Zezwolenie może wydać odpowiednio: Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska (GDOŚ) lub właściwy regionalny dyrektor ochrony środowiska (RDOŚ)

Zezwolenie zawiera m.in. określenie **warunków**, miejsca i czasu wykonania czynności, których dotyczy zezwolenie.

GDOŚ lub RDOŚ:

- **odmawia** wydania zezwolenia, jeżeli wnioskodawca był skazany prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo mające związek z przewożeniem przez granicę państwa, przetrzymywaniem, prowadzeniem hodowli, rozmnażaniem i sprzedażą na terenie kraju roślin, zwierząt lub grzybów gatunków obcych, w okresie 3 lat od dnia uprawomocnienia się wyroku,
- może odmówić wydania zezwolenia, jeżeli wnioskowana czynność stwarza zagrożenie dla rodzimych gatunków lub siedlisk przyrodniczych.

GDOŚ lub RDOŚ dokonują **kontroli** spełniania warunków określonych w wydanych przez siebie zezwoleniach.

GDOŚ lub RDOŚ **cofa zezwolenie**, jeżeli:

- po wydaniu zezwolenia zostaną ujawnione okoliczności uzasadniające odmowę wydania zezwolenia,
- zezwolenie zostało użyte niezgodnie z warunkami w nim zawartymi.

Przepisy karne

art. 131 pkt 4a, 9 i 10 uop

Kto :

- nie zachowując należytej ostrożności dopuszcza do ucieczki zwierzęcia z gatunku wymienionego w rozporządzeniu Ministra Środowiska,
 - wprowadza do środowiska przyrodniczego lub przemieszcza w tym środowisku rośliny, zwierzęta lub grzyby gatunków obcych,
 - bez zezwolenia lub wbrew jego warunkom sprowadza do kraju, przetrzymuje, prowadzi hodowlę, rozmnaża lub sprzedaje na terenie kraju rośliny, zwierzęta lub grzyby gatunków obcych, wymienione w rozporządzeniu Ministra Środowiska,
- podlega karze aresztu albo grzywny

Sąd doręcza odpis wydanego prawomocnego orzeczenia o przepadku okazów gatunków (art. 130 ust. 1 uop):

- Ministrowi Środowiska - w przypadku gatunków objętych ochroną na podstawie prawa Unii Europejskiej dot. CITES,
- RDOŚ - w przypadkach innych niż określone powyżej.

Okazy gatunków podlegają przekazaniu podmiotom uprawnionym do ich utrzymywania, wyznaczanym decyzją administracyjną przez ww. organy.

Ww. organy mogą zarządzić na koszt skazanego, [odesłanie](#) okazów gatunków, wobec których przepadek orzeczono, do państwa, z którego dokonano ich przywozu. (art. 130 ust. 3 uop)

RDOŚ może zarządzić na koszt skazanego [uśmiercenie zwierząt lub zniszczenie roślin lub grzybów gatunków obcych](#) stanowiących własność sprawcy. (art. 130 ust. 4 uop)

Fot. Rdestowiec japoński (Gav~commonswiki, Wikimedia Commons)

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 września 2011 r. w sprawie listy roślin i zwierząt gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić gatunkom rodzimym lub siedliskom przyrodniczym (Dz. U. Nr 210, poz. 1260)

Lista gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego powodują lub mogą powodować zagrożenie dla rodzimych gatunków lub siedlisk przyrodniczych

Lista uwzględnia:

- gatunki, które są hodowane lub uprawiane w Polsce w chwili obecnej lub istnieje bardzo duże prawdopodobieństwo **hodowli lub uprawy** w przyszłości, co może generować niebezpieczeństwo celowego bądź przypadkowego uwolnienia okazów do środowiska przyrodniczego
- gatunki, w stosunku do których wprowadzenie ograniczeń może przyczynić się do zahamowania rozprzestrzeniania na terenie kraju lub z krajów sąsiednich

W rozporządzeniu figuruje:

- **16** gatunków **roślin**
- **36** gatunków **zwierząt**

	ROŚLINY	
1	azolla drobna (azolla karolińska) (1)	<i>Azolla filiculoides</i>
2	moczarka delikatna	<i>Elodea nuttallii</i>
3	xx	<i>Spartina anglica</i>
4	barszcz Mantegazziego (barszcz kaukaski) (1)	<i>Heracleum mantegazzianum</i>
5	barszcz Sosnowskiego (1)	<i>Heracleum sosnowskyi</i> UE
6	bożodrzew gruczołowaty (ajlant gruczołkowaty) (1)	<i>Ailanthus altissima</i>
7	grubosz Helmsa	<i>Crassula helmsii</i>
8	kolcolist zachodni (1)	<i>Ulex europaeus</i>
9	kolczurka klapowana (1)	<i>Echinocystis lobata</i>
10	niecierpek gruczołowaty (1)	<i>Impatiens glandulifera</i>
11	niecierpek pomarańczowy (1)	<i>Impatiens capensis</i>
12	rdestowiec czeski (rdestowiec pośredni) (1)	<i>Reynoutria x bohemica</i>
13	rdestowiec japoński (rdestowiec ostrokończysty) (1)	<i>Reynoutria japonica</i>
14	rdestowiec sachaliński (1)	<i>Reynoutria sachalinensis</i>
15	trojeść amerykańska (1)	<i>Asclepias syriaca</i>
16	tulejnik amerykański	<i>Lysichiton americanus</i> UE

	ZWIERZĘTA	
1	xx	<i>Mnemiopsis leidyi</i>
2	krab wełnistoreęki (krab wełnistoszczypcy) (2)	<i>Eriocheir sinensis</i> UE
3	rak Luizjański (2)	<i>Procambarus clarkii</i> UE
4	rak pręgowany (rak amerykański) (2)	<i>Orconectes limosus</i> UE
5	rak sygnałowy (rak kalifornijski) (2)	<i>Pacifastacus leniusculus</i> UE
6	biedronka azjatycka	<i>Harmonia axyridis</i>
7	ostryga pacyficzna (2)	<i>Crassostrea gigas</i>
8	szczężuja chińska	<i>Sinanodonta woodiana</i>
9	xx	<i>Corbicula fluminalis</i>
10	xx	<i>Corbicula fluminea</i>
11	babka bycza (2)	<i>Neogobius melanostomus</i>
12	babka łysa (babka gołogłowa) (2)	<i>Neogobius gymnotrachelus</i>
13	babka marmurkowata (babka marmurkowa)	<i>Proterorhinus marmoratus</i>
14	babka szczupła (babka rzeczna) (2)	<i>Neogobius fluviatilis</i>

	ZWIERZĘTA cd.	
15	czebaczek amurski	<i>Pseudorasbora parva</i> UE
16	pirapitinga (pirania paku)	<i>Piaractus brachypomus</i>
17	sumik karłowaty	<i>Ameiurus nebulosus</i>
18	trawianka	<i>Perccottus glenii</i> UE
19	żaba rycząca (żaba byk, żaba wół)	<i>Lithobates catesbeianus</i> UE
20	żółw jaszczurowaty	<i>Chelydra serpentina</i>
21	żółw malowany (3)	<i>Chrysemys picta</i>
22	żółw ostrogrzbiety	<i>Grapthemys</i> <i>pseudogographica</i>
23	żółw ozdobny (3)	<i>Trachemys scripta</i> UE
24	bernikla kanadyjska	<i>Branta canadensis</i>
25	gęsiówka egipska	<i>Alopochen aegyptiacus</i>
26	sterniczka jamajska	<i>Oxyura jamaicensis</i> UE

	ZWIERZĘTA cd.	
27	bizon	<i>Bison bison</i>
28	bóbr kanadyjski	<i>Castor canadensis</i>
29	jeleń aksis (czytal)	<i>Axis axis</i>
30	jeleń sika (jeleń wschodni)	<i>Cervus nippon</i>
31	jeleń wirginijski	<i>Odocoileus virginianus</i>
32	mangusta złocista	<i>Herpestes auropunctatus</i> UE
33	maral (jeleń mandżurski)	<i>Cervus elaphus sibiricus</i>
34	szop pracz	<i>Procyon lotor</i> UE
35	wapiti	<i>Cervus canadensis</i>
36	wiewiórka szara	<i>Sciurus carolinensis</i> UE

Przykładowe gatunki, które znajdują się w rozporządzeniu

rdestowiec japoński

fot. Wikimedia Commons, H. Zell

bożodrzew gruczołowaty

fot. Wikimedia Commons, H. Zell

niecierpek gruczołowaty

fot. Wikimedia Commons, GeographBot

bérnikla kanadyjska

t. Wikimedia Commons, Michael Haslam

jeleń sika

t. Wikimedia Commons, Lilly M.

Zwierzęta:

- Ustawa o ochronie zwierząt:

Zabrania się zabijania zwierząt z wyjątkiem uśmiercania zwierząt gatunków obcych wymienionych w rozporządzeniu MŚ.

- Prawo łowieckie wraz z aktami wykonawczymi:
 - obce gatunki łowne: **szop pracz** (rozporządzenie MŚ), **jeleń sika** (rozporządzenie MŚ), **jenot**, **norka amerykańska**, **piżmak**, **daniel**, **muflon**, **bażant**

rozporządzenie MŚ z dnia 11 marca 2005 r. w sprawie ustalenia listy gatunków zwierząt łownych, Dz. U. Nr 45, poz. 433

- okres polowań na szopa pracza, jenota, norkę amerykańską – **cały rok**

rozporządzenie MŚ z dnia 16 marca 2005 r. w sprawie określenia okresów polowań na zwierzęta łowne, Dz. U. Nr 48, poz. 459, z późn. zm.

- szop pracz, jenot i norka amerykańska mogą być odławiane za pomocą **pułapek żywołownych**

rozporządzenie MŚ z dnia 29 września 2009 r. w sprawie stosowania pułapek żywołownych, Dz. U. Nr 167, poz. 1321)

Uchwała Naczelnej Rady Łowieckiej nr 14/2015: ze względu na zagrożenie krzyżowania z jeleniem szlachetnym należy dążyć do eliminowania **jelenia siki** – nie określa się wielkości pozyskania

Fot. Barszcz Sosnowskiego, Kołobrzeg-Podczele, 2010 (G. Ziarnek, Wikimedia Commons)

Znak „Stop” w Chinach (Connormah, Wikimedia Commons)

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1143/2014 w sprawie działań **zapobiegawczych i zaradczych** w odniesieniu do **wprowadzania i rozprzestrzeniania** inwazyjnych gatunków obcych

Harmonogram

- Data podpisania - **22 października 2014**
- Wejście w życie - **1 stycznia 2015**
- Pierwsza **lista** inwazyjnych gatunków obcych uznanych za stwarzające zagrożenie **dla Unii** została przyjęta (37 gat.)
- Trwają prace nad poszerzeniem listy gatunków inwazyjnych UE.
- Polska jest obecnie na etapie opracowywania **projektu zmian do ustawy** o ochronie przyrody i innych ustaw. Obowiązujące przepisy zapewniają podstawowe wymogi wobec ewentualnych gatunków inwazyjnych UE.

Rozporządzenie nr 1143/2014

- System zezwoleń wydawanych przez państwa członkowskie:
 - I. dla ośrodków w celu umożliwienia prowadzenia **badań naukowych** lub **ochrony ex situ** IAS UE
 - II. do produkcji do celów naukowych oraz późniejszego zastosowania **do celów medycznych** - w przypadku gdy jest to nieuniknione ze względu na postępy w dziedzinie zdrowia ludzkiego
 - III. ze względu na **nadrzędny interes publiczny**, w tym względy społeczne lub gospodarcze – po uzyskaniu **upoważnienia Komisji**, za pośrednictwem państwa

Warunek:

- działania prowadzone będą w **obiektach izolowanych** (m.in. wykwalifikowany personel, protokoły obsługi pomieszczeń, znakowanie lub w inny sposób identyfikowanie zwierząt, system ciągłego nadzoru, plan awaryjny, kontrole organów,)

Rozporządzenie nr 1143/2014

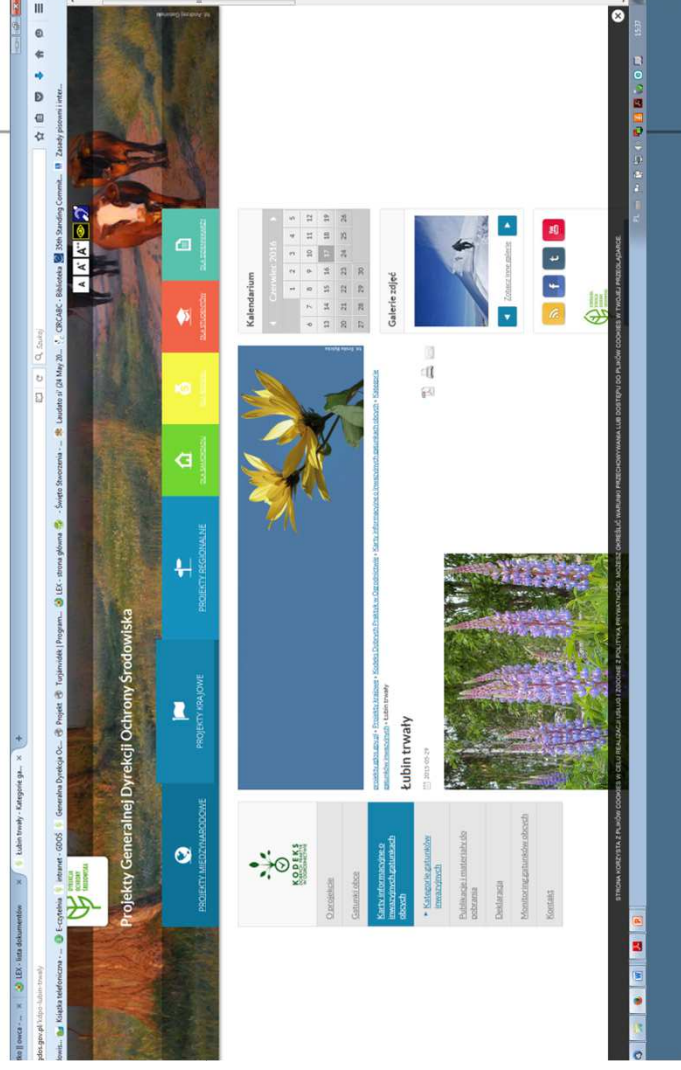
- analiza dróg niezamierzonego wprowadzania i rozprzestrzeniania się gatunków (1,5r. od listy UE) oraz plany działania dla priorytetowych dróg, w tym harmonogram, środki, kodeksy dobrych praktyk, itp. (po 3 latach od listy UE)
- kontrole urzędowe towarów przywożonych do UE
- system nadzoru (1,5 r. od listy UE), który zawiera aktualne rozmieszczenie gatunków UE i służy m.in. szybkiemu wykrywaniu nowych pojawień w kraju lub jego części
- eliminacja (w ciągu 3 miesięcy) lub kontrola gatunków, również renaturyzacja terenu i monitoring usuwania gatunków
- środki zaradcze dla gatunków rozprzestrzenionych na szeroką skalę (1,5 roku od listy UE), dopuszczalne handlowe wykorzystanie

kdpo.gdos.gov.pl

Ogrodnictwo wobec roślin inwazyjnych obcego pochodzenia

KODEKS DOBRYCH PRAKTYK

www.gdos.gov.pl

Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, ul. Wawelska 52/54, 00-922 Warszawa
tel.: (22) 57-92-900, fax: (22) 57-92-127, e-mail: kancelaria@gdos.gov.pl

Inne kwestie

- zasada „zanieczyszczający płaci”
- państwa mogą wprowadzić **bardziej rygorystyczne** środki
- co 6 lat **raport** do Komisji z wdrażania rozporządzenia, pierwszy w 2019 r.
- do 2021 r. Komisja sprawdzi funkcjonowanie rozporządzenia
- **spotkania Komitetu IAS** – wspiera Komisję i uzgadnia listę gatunków UE
- **spotkania Forum naukowego** – organu doradczego Komisji złożonego z ekspertów krajowych

Fot. Sterniczki jamajskie (Tom Koerner, Wikimedia Commons)

Dziękuję za uwagę!

Lidia Sternik-Stempkowska
E-mail: lidia.sternik@gdos.gov.pl
Tel. 22 661 62 12